

Tom Engström

En intervju av Sofia Lindgren

22 augusti 2008

Intervju 109

Från matematikmaskin till IT

Denna intervju har genomförts inom ramen för projektet Från matematikmaskin till IT som är ett samarbete mellan Avdelningen för teknik- och vetenskapshistoria vid KTH, Dataföreningen i Sverige och Tekniska museet finansierat av Riksbankens Jubileumsfond och Stiftelsen Marcus & Amalia Wallenbergs minnesfond. Originalinspelning och transkript finns tillgängliga på Tekniska museet i Stockholm. Intervjun bör refereras på följande sätt:

Tom Engström, intervju från 2008 av Sofia Lindgren, Stockholm.

Nyckelord: datajournalister, Datakraften i samhället, datapress, datarapportering, journalister, media, radio, Sesam, Sveriges Radio och Vetandets värld.

Abstract

This interview with Tom Engström was conducted at his home in Stockholm on 22 August. The main objective with this interview was to portray a journalist's experiences of working with computer related reporting towards the public. Engström was involved in journalism about computers from the 1970s and onwards and mainly in radio with the programs Sesam, later on known as Vetandets värld, and Ekot. In the interview Engström mentions people that he worked together with during the 1970s and 1980s, among others Kerstin Anér and Lars Kristiansson are mentioned. Lars Kristiansson was a central person in the project "Datakraften i samhället", an extensive project that in the late 1970s strived to reach out to the public with different methods to discuss computers, a project that Engström also was involved in. Together with Eric Dyring, Engström founded Svenska föreningen för vetenskapsjournalister [Swedish Federation of Science Journalists]. In the interview Engström explains the different sources he used for the stories he produced in his work, these were often based upon persons' statements, but he also turned to international journals for information. For many of the stories he focused on people who were to use computers in the end, such as office employees etc. Engström describes the attitudes at this time concerning computers and the need to report about them since the development and usage of computers increased.

Informant: Tom Engström
Intervjuare: Sofia Lindgren
Plats: Tom Engströms bostad i Stockholm
Datum: 22 augusti 2008

Sofia Lindgren: Idag är det den 22 augusti 2008 och jag Sofia Lindgren som är forskningssekreterare för området media i dokumentationsprojektet ”Från matematikmaskin till IT”, sitter här med Tom Engström. Tom har arbetat med radio bland annat och gjort reportage som handlar om datorer och datoriseringen av samhället. Dels i Ekot och Sesam som sedan blev Vetandets värld. Därtill har Tom också varit engagerad i projektet ”Datakraften i samhället” i slutet av 70-talet, som jag tänkte att vi också skulle komma in på i den här intervjun. Men vi kan börja med att du berättar om din bakgrund, du kan börja med att berätta vart du är född och uppvuxen.

Tom Engström: Ja, jag är faktiskt en av de få riktiga stockholmarna, jag föddes här, men flyttade härifrån när jag var fem år och flyttade ned till en stad som heter Falkenberg i Halland. Och där var jag kvar tills jag var femton år ungefär, sedan flyttade jag tillbaka till Stockholm.

Sofia Lindgren: Med familjen?

Tom Engström: Nej, alldeles ensam.

Sofia Lindgren: Jaha.

Tom Engström: Ja, det blev så. Jag började arbeta och upptäckte att det kanske inte var så dumt att skaffa sig en viss utbildning i alla fall, hade börjat att gå något som heter realskolan på den tiden, motsvarar ungefär högstadiet. Så att jag började på kvällarna och gå i skolan och samtidigt arbetade jag på dagarna.

Sofia Lindgren: Var arbetade du med då?

Tom Engström: Då var jag så kallad kontorsvolontär som jag var på verkstadsföreningen, jag tror det var Svenska verkstadsföreningen. Det låg på Klarabergsgatan, där det numera ligger ett Åhlénsvaruhus. Men sedan när jag började studera mera på allvar, då kunde jag inte vara kvar där för det var ofta kvällstjänstgöring efter handelstid, så att de bad att jag skulle sluta, beklagande. Men det gick inte att kombinera så jag började arbeta på posten. Jag var en brevbärare under ett antal år, samtidigt som jag genomförde utbildningen fram till full realexamen. Sedan blev jag inkallad och då insåg jag att nu hade jag en möjlighet att få studentexamen också, så då anmälde jag mig till officersutbildning. Och därmed kunde jag gå på något som hette Försvarets läroverk som ledde fram till en riktig studentexamen.

Sofia Lindgren: Vad var det för inriktning man hade då?

Tom Engström: På läroverket eller?

Sofia Lindgren: Ja, som ingick i den här studentexamen. Vad kunde du välja?

Tom Engström: Jag kunde välja matematisk linje, språklig linje eller realbiologisk, som jag valde. Realbiologisk var väldigt bra därför då fick man läsa både språk och matte och

fysik och sådant men i lagom omfattning. Läste man mattelinjen då måste man plugga så enormt på matte så man hann inte med någonting annat och skulle man läsa språklinjen då måste man hålla på att läsa språk hela tiden och hann ingenting annat heller. På Realbiologisk var visserligen mycket att göra, men jag fick lära mig i stort sett alla ämnen utom teckning, för det ingick inte. Vilket hade en viss betydelse sedan för att när jag skulle gå vidare, till universitetsstudier så måste jag ha teckning i betyget annars hade jag inte fullt betyg.

Sofia Lindgren: Jaha?

Tom Engström: Så jag fick tenta av teckning på Katedralskolan i Uppsala, men det gick bra. Det är bakgrunden och sedan blev jag reservofficer. Jag tyckte nog att det där med att jobba som officer var lite väl inskränkt så jag gjorde en förhandling med försvaret så att jag blev reservofficer och gick vidare och blev sedan det jag egentligen ville bli från början, nämligen folkskollärare. Jag gick seminariet, jag tror jag var med i näst sista klassen, sedan blev det lärarhögskola av det.

Sofia Lindgren: Kunde du välja ämnen då som du specialiserade dig i?

Tom Engström: Nej, folkskolläraryxamen innebar att man gjorde en folkskolläraryt- bildning och den hade sina givna ämnen, enda man kunde göra var att man kunde läsa pedagogik på universitetet istället för att göra det på seminariet, då fick man nämligen stort A i pedagogik på en gång. Det kunde man aldrig få på seminariet, hur duktig man än var på att arbeta och läsa, så jag valde att kombinera seminariestudierna med universitetsstudier i pedagogik så jag fick mitt stora A. För på den tiden fick man jobb efter hur många poäng man hade i sitt förskollärarytbyg och ett stort A var ganska många poäng, så det var ju också lite taktiskt där. Läraren i pedagogik var inte så lycklig, han tyckte det var ett svek mot skolan, men jag gick väl inte för hans skull jag gick väl för min skull. Sedan så blev jag färdig med det och då verkade jag faktiskt som lärare och då var det ju att verka i en landsortsskola, därför att där hade man en så kallad B-skola.

Sofia Lindgren: Vad innebär det?

Tom Engström: Det innebär att man hade två klasser samtidigt, en så kallad B1:a, och så fanns det B2, då hade man hade hela mellanstadiet. Och så fanns det B3-skolor, då hade man hela skolsystemet på en lärare. Sådana klasser var det väldigt ont om på den tiden, men B1:orna fanns fortfarande kvar. Jag tänkte att det skulle var kul att se lite utmaning som lärare också, att klara av att hantera två klasser samtidigt. Men eftersom jag hade rätt mycket teknisk kunskap, för i det militära så var jag signalist, så lärde jag mig allt om radio och telefoni så att jag kunde ganska mycket om sådant när jag kom ut.

Sofia Lindgren: Hade du valt den inriktningen i försvaret själv?

Tom Engström: Ja, oh ja, helt medvetet. Av två skäl. Det ena var att det intresserade mig, det andra var att det låg i Uppsala, för där låg också seminariet och det var enda sättet att få välja. Jag var egentligen placerad som pansarinfanterist så jag skulle legat i Enköping, men det hade jag ingen lust att göra och för att komma ifrån det måste man alltså välja officersbanan, då fick man välja regemente själv. Så det har varit lite taktiska överväganden genom livet, men också mycket ad hoc, det blev som det blev. Men det var intressant att vara lärare där nere för att ha två klasser samtidigt, det betyder att du måste sortera upp klasserna då och då. Och för att kunna göra det så att inte den ena klasshalvan stör den andra, så var jag tvungen att använda en del sådana här tekniska kunskap. Så

jag ringde Televerket som jag för övrigt hade arbetat på mellan varven, och sade att: ”Jag skulle behöva ha några telefonlurar, har ni inga över?” ”Jo, det har vi nog” ”Bra”, sade jag, så fick jag 30 telefonlurar.

Sofia Lindgren: Vad skulle du göra med ...

Tom Engström: Ja och det fiffiga var att jag satte barnen i varannan rad så att det är femma, sexa, femma, sexa. Sedan fick de varsin telefonlur från taket som hängde ned och så hade jag en bandspelare som det var stereo på så att då kunde jag ha två olika program om jag ville. Båda klasserna kunde samtidigt sitta och lyssna på olika program. Eller, vilket sedan också visade sig vara det fiffiga var, när ena halvan av klassen ville lyssna på medan jag pratade för den andra, då tog man sin egen lur plus grannens lur för där var ju det andra programmet och så körde vi det programmet i båda kanalerna. Då kunde man sitta och lyssna på lurar [illustrerar en lur vid vardera öra] medan vi andra pratade och övade och höll på och de var ju väldigt ostörda. Det var ju tidigt ute, det som alla gör idag med I-pod i örat. Bara det att här var I-poden jättestor, två gamla bakelitlurar, men ungarna tyckte det här var jättestor.

Sofia Lindgren: Det fungerade?

Tom Engström: Det fungerade utomordentligt bra, de var så lyckliga. De enda som inte tyckte om det, det var vaktmästarna som måste trängas bland sladdar när de skulle städa för det hängde ju ned lite sladdar. Men lurarna låg i bänkarna för man satte ju in luren i proppen när man skulle använda den, så det var väl tänkt men det såg inte bra ut. Så där skulle inte ett klassrum se ut enligt den gamla läran på landet. Det var väldigt roligt, så där jobbade jag i två år, men sedan tyckte jag att, nja det här var kanske ändå inte livet, 38 år till på det här sättet. Det är nog inte riktigt min melodi, men lärare ville jag ju gärna vara så att jag tänkte om blir journalist så är ju det faktiskt också att vara lärare. Min syster kom förbi och hälsade på och jag frågade: ”Var har du varit?” Det här var i Dalsland, ”vad gör du här nere egentligen?” ”Jag har varit i Göteborg”, ”jaha, vad har du gjort där?” ”Jag har sökt in till Journalisthögskolan.” ”Hur gick det då?” Sade jag. ”Nej, det gick inte bra” sade hon. Nehej, tänkte jag, kan det vara så svårt att komma in där? Jag måste pröva, så jag anmälde mig till Journalisthögskolan nästkommande år och det blev så kallad till prövning. Då var det så lyckligt att jag i tjänsten fick anledning att åka ned till Kalmar och vara med på en lärarkonferens, och det var spännande. Men det som var ännu mer spännande var att man skulle bygga Ölandsbron, jag hade en halv dag över och då tänkte jag att jag måste åka över till Öland så att jag har varit på Öland så länge det är en riktig ö. För när det väl är förbindelser mellan då är det ju egentligen bara en halvö, så jag tog färjan över från Kalmar till Färjestaden och när jag kom dit så upptäckte jag att jag hade glömt en sak nämligen återfärden, när skulle den ske? Jo, tre timmar senare. ”Oj.” Färjestaden är ett litet samhälle som man klarar av att vandra igenom på ungefär elva minuter så jag hade då två timmar och 49 minuter kvar, vad jag skulle jag göra med den tiden? Jag gick in på Färjestadens enda lilla café och tänkte jag får väl läsa några utav tidningarna som jag hoppas finns där. Och si, det låg en tidning där och i den tidningen fanns den en 40-sidig bilaga som hade rubriken ”Testa din intelligens” Det är väl inte helt fel att göra det tänkte jag, så jag började lösa och det var sådana här uppgifter, först en fyrkant sedan en triangel och sedan en sexhörning, vad är nästa figur då? Du vet, du kanske har varit med om det själv. Jag körde det och efter fem sidor så hade jag börjat se vad det var för någonting så jag körde ganska raskt igenom. När det hade gått två timmar och 42 minuter så var jag färdig och kunde se att jag är hyggligt intelligent, tack för det. Och så åkte jag hem med färjan och sedan glömde jag bort det, tills jag kommer till Stockholm

för att prova in på Journalisthögskolan ...

Sofia Lindgren: Du valde Stockholm framför Göteborg?

Tom Engström: Ja, jag bodde i Uppsala så att det var närmare att åka till Stockholm och göra testerna, på den tiden testades man in till Journalisthögskolan nämligen.

Sofia Lindgren: Vad bestod testen av?

Tom Engström: Det var det som var det fina att då träffades vi på Kungsholmen, ett hurtigt gäng på ungefär 200 människor, av dem skulle 20 tas ut och det första vi får framför oss det är ett häfte där det inte står "Testa din intelligens", men det står "Fyll i detta enligt denna formel". "Men vad fan, det är ju precis samma sak som jag suttit och gjort i Färjestaden för tre veckor sedan!" Jajamensan, så jag började och sedan efter ungefär 45, 50 minuter så var jag klar. Det var liksom inget att göra så jag reste mig och det var knäpptyst i salen "vad i hel-, går han redan?" Den där stackaren som skulle ta emot det hon tänkte "jaha, nu har han brutit ihop." Så hon tittade, "han har fyllt i allting." Så jag gick, bye, bye, för det var ju inget. Jag hade ju gjort det för tre veckor sedan, det var samma sak egentligen, det var egentligen lite fuskigt. I alla fall så blev jag självklart uttagen till nästa omgång, fattas bara, och då var det lite mera allvar också för då skulle man göra diverse prov, man skulle skriva små artiklar och sådant. Jag hade jobbat på en tidning som min far var på så att jag visste hur man skrev en liten artikel, en liten blänkare.

Sofia Lindgren: Vad gjorde dina föräldrar?

Tom Engström: Min far var bland annat redaktör för ett par tidningar, lokalredaktör, och min mor var hemmafru men hon jobbade också lite från och till som receptionist och så där på olika små företag.

Sofia Lindgren: Så den här journalistidén fanns ändå?

Tom Engström: Den fanns, kan man säga redan från början. Jag har alltså jobbat aktivt som ung pojke och skrivit och lärt mig hur man inte skall skriva. Utan på saken, så det händer någonting för då har du inte så många rader på dig, så det klarade jag av. Och sedan skulle man göra lite annat sådär och så kom då den stora intervjun, man skulle bli intervjuad. Jag hade haft ganska mycket att göra, både som lärare och i mitt övriga liv så jag hade inte haft tid att läsa så mycket tidningar. Jag hade aldrig intresserat mig för att sitta och läsa allt för mycket så att jag tänkte att det är lika bra jag säger som det är för att ljuger man så måste man hålla reda på vad man har sagt och det brukar vara korkat. "Jag säger som det är" så när jag, fick frågan: "Hur många tidningar läser du om dagen?" "En", sade jag och då såg jag liksom hur den här läraren, journalisten tog sig för pannan, herregud, här kommer det en människa som läser en tidning om dagen, det är inte klokt. "Vilken?", och då höll de ju på att få blodstopp, *Expressen* sade jag. Och så var det ju inget att fråga om längre, för det var ju liksom utklassning direkt. Det var kul att vara med i alla fall tyckte jag. Och sedan så gick det ett tag och så kom beskedet, "Ni är antagen till Journalisthögskolan i Stockholm." Då var det nämligen så att man kunde bli antagen antingen till Stockholm eller Göteborg, tillhörde man de 20 främsta så var det Stockholm och tillhörde man de 20 nästkommande, det var bara 40 som togs in, så blev det Göteborg. Det var en del som ville till Göteborg så att då var det en annan sak, men jag blev uttagen till Stockholm till min egen förvåning. Jag gick den där utbildningen som var väldigt bra tyckte jag, på många sätt. Mycket teoretisk men bra. Sedan blev jag god vän med en utav lärarna, kom att arbeta med honom på Ekot bland annat på tv också fak-

tiskt. Satt och pratade ...

Sofia Lindgren: Vem var det?

Tom Engström: Han heter Håkan Hansson, ganska känd. Han skrev en bok som heter någonting med Yngve Frej eller någonting sådant där. Han sade: ”Nu har det gått så lång tid så nu kan jag berätta en sak för dig. När vi skulle ta in dig till Journalisthögskolan så hade vi ett mycket långt samtal, för du svarade jag läser bara en tidning och det är Expressen. Och då sade mina kollegor att vi kan väl inte ta in en sådan jävla dåre, som läser en tidning och tror att han skall bli journalist. Då sade Håkan: ”Jag sade att jag tycker att vi skall tänka ett ögonblick till, om det kommer en människa hit och han vet att man förutsett att han läser åtminstone tre, fyra tidningar, om han kommer hit och är så jävla dum så han säger att han läser en tidning och då väljer Expressen, då måste han antingen vara väldigt korkad och då skulle han inte ha klarat de andra proven som vi hade. Eller också är han två saker, rätt smart och framför allt ärlig och hur skulle det vara om vi fick en sådan i kåren?” Och då blev det tyst. ”Vi tar väl in honom.” Så jag hade naturligtvis en rasande tur att det satt en sådan människa där för annars hade jag ju varit utskåpad. Det hade väl blivit ett bra liv ändå, men det var ganska kul att höra att det lönade sig faktiskt att vara ärlig i det fallet. För hade jag sagt att jag läste *Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet* och kanske någon till så hade nästa fråga varit ”vad finns det på sidan tre i *Svenska Dagbladet*?” Ja, inte vet jag, jag hade aldrig sett tidningen knappt så det hade varit fullständigt korkat. Och så dum var jag inte, och det var det han menade. Det var nog ganska smart. Jag blev journalist och jag började jobba redan under utbildningen till journalist, började på radion i Uppsala, nya lokalredaktionen som hade öppnats där. Därefter började jag arbeta vid sidan om studierna på, vad heter det, TV-nytt hette det på den tiden. För jag gick ju praktik, vi fick välja praktik så att man kunde välja radio eller tv men eftersom jag hade jobbat på radio redan under studietiden så tyckte jag det var ganska meningslöst att välja det som praktik. Jag valde att få praktiktjänst på TV-nytt som sedan blev Aktuellt, och det fick jag. Jag jobbade jag på radion ibland, på TV-nytt som praktikant och sedan körde jag lite extraknäck, för då hade jag börjat göra program för Vetandets värld som hette Sesam på den tiden.

Sofia Lindgren: Du hade tagit kontakt med Sesam?

Tom Engström: Ja, just det, det kom någonstans under den här under den här tiden som jag inte kan hålla riktigt reda på nu.

Sofia Lindgren: Gjorde du några, arbeten sådär under studietiden, till exempel att du fick skriva artiklar och sådant, ingick det i utbildningen att man fick göra egna reportage och ...

Tom Engström: Ja, oh ja, vi gjorde ju egna tidningar.

Sofia Lindgren: ... valde du teknikorierade ämnen då?

Tom Engström: Inte alltid, men vid ett par tillfällen så gjorde jag det. Men jag skrev även vanliga, eller annat. För på den tiden, du skall veta att det här var ju då i -68-draget, då var samhällsengagemanget stort och vänstertänket var enormt då, allt gick ut på att man skulle förändra samhället. Man tänkte inte på att tekniken förändrade samhället utan man såg det som en politisk förändring. Och jag tänkte för mig själv ”att det är intressant och att jag sympatiserar nog mer med vänstern än med högern men det är inte där vi riktigt kommer att göra de stora grejerna utan det är på tekniksidan det kommer att hän-

da. Det är klart att vi skall ha politisk styrning av det för annars förlorar vi allting, men vi kan inte bara politiskt styra och låta tekniken ha ett eget liv utan vi måste ju ta tag i det. Vi måste kunna behärska båda delarna och det måste vi också kunna skriva om och då måste det finnas människor som kan skriva om det. Som vill skriva om det, som tycker om att skriva om det.”

Sofia Lindgren: När du vände dig mot Sesamredaktionen, vilken typ av teknikreportage skulle du säga att den bestod av?

Tom Engström: Det var mycket, hålla upp saker och titta på hur de fungerade, ”det har kommit en ny telefon”. Det var inte så mycket telefoner som kom på den tiden utan det hade kommit, ja, någon ny pump eller ...

Sofia Lindgren: Någon form av elektroniknyheter alltså?

Tom Engström: Och så var det miljö. Jag började med miljö för att jag träffade en forskare under ett besök jag gjorde på Ultuna, han hette Svante någonting, han dog sedermera i en båtolycka, han drunknade helt enkelt. Han var väldigt tidigt ute med det här med sjöarnas förstörelse. Svante Odén kommer jag nu ihåg att han hette. Han sade till mig när vi hade pratat en stund: ”Du verkar vara intresserad av det här med teknik och utveckling”, ”ja, absolut” sade jag. ”Då tycker jag du skall ta dig an det här området och göra någonting av det som journalist för att det kommer att bli ett stort område”, och han fick ju väldigt rätt, det är ju ett mycket stort område som han dock inte fick vara med om. Så det var på hans förslag som jag gjorde det här programmet som jag då lämnade som förslag till Per Ragnarsson. Där var den kedjan liksom, Svante bodde i Uppsala, verkade i Uppsala.

Sofia Lindgren: Är det några andra personer så där som har haft inverkan på vad du har valt vidare så där, vid den tidpunkten, eller den tiden kring, när du påbörjade din journalistik...

Tom Engström: Ja, Kerstin Anér var en sådan, som var min företrädare på vetenskapsredaktionen.

Sofia Lindgren: Ja, och det är senare förstås?

Tom Engström: Ja, det kom -70 någonting sådant där. Därför att hon tog upp det här med personliga integriteten väldigt tidigt som också har blivit dataålderns första stora problem egentligen. Hur skyddar vi integriteten? Där var hon långt framme, mycket längre fram än jag själv var, jag var ju lite naiv. Jag sade: ”Men jag förstår inte Kerstin, om man inte gör något dumt vad spelar det för roll vad de ser då?” Då såg jag hur hon skakade på huvudet och sade: ”Oj, en till.” Men sedan hade vi några samtal om det och då förstod jag mer och mer att även om man är hur oskyldig som helst så handlar det inte om ens egen skuld utan det handlar om systemets möjligheter att missbrukas av människor som inte har en moralisk högre stående uppfattning, och det är också viktigt. Det har nog genomsyrat hela mitt arbete att hela tiden sedan. Att inte se riktigt på det som händer och hur det påverkar folk omedelbart utan vad kan hända? Hur kan detta användas som inte var meningen att det skulle användas? Det måste vi se upp med och samtidigt ska vi tala om vad som har hänt och berätta så att människor förstår både värdet av det, och det var ju därför som min första dataserie fick namnet ”Tack vare den förbannade datorn”, för det var ju tack vare den som mycket blev gjort men också mycket att förbanna.

Sofia Lindgren: När du säger din första serie om datorer, när är det?

Tom Engström: Alltså, jag kommer inte riktigt ihåg men det måste ha varit i mitten på 70-talet.

Sofia Lindgren: Vad bestod den utav, den här serien?

Tom Engström: Det var samtal med forskare och samtal med människor, både sådana som använde datorer, det var inte så många på den tiden som hade kommit dit än, sådana som var oroliga, som funderade över vad det kommer det bli av detta. Sådana som var förbannade för att det inte fungerade, de hade byggt upp systemet och sedan fungerade det inte, då fick de göra det för hand i alla fall och allting gick för sakta då och så ...

Sofia Lindgren: Du menar tekniker som arbetade?

Tom Engström: Tekniker och administratörer och så har jag för mig att jag pratade ganska mycket med ADB-folk. Sådana som skulle använda, vad heter det, automatisk databehandling, och som ju hade mött problemen. Och så pratade jag med människor som såg möjligheterna, en registrator på något av våra verk som var salig för nu kunde hon överföra sitt arkivsystem till data och hon hade ett sådant där otroligt arkivsystem där övrigt-pärmen var så här tjock [måttar en tunn pärm] och allting annat låg rätt. Det är en bedrift att kunna välja ut så att hon var väldigt glad för hon såg möjligheterna att nu ta det här och föra ned det och ha det på data istället för att springa i pärmarna, fyra meter upp i luften med stege. Och så slog man på skärmen, fick man upp allt det här och sorteringen var ju likadan för den hade hon redan gjort, det spelade ingen roll om det var med dator. Utan det var ju hennes tänk som fanns där, och det var sådana människor som såg framåt, som kom till tals.

Sofia Lindgren: Hur kom du i kontakt med de här personerna? Hur valde du ut dem?

Tom Engström: Jag träffade folk och så hörde jag efter om de kände några som de tyckte tänkte bra eller hade varit med om någonting. Och då växer ju kretsen, träffade en som känner två så känner de fyra och så till slut så hade jag ju så här mycket folk [måttar stort med händerna] som jag kunde ta tag i. Och jag menar, av den här mängden så är kanske så här mycket intressant. Resten går inte att använda i radio för de låter fel eller de kan inte prata eller de kan inte förklara hur de menar men man kan samtala med dem och få kunskapen själv om förhållandena. Jag brukar numera när jag kör utbildning med journalistik säga att det främsta en journalist skall göra det är inte att skriva eller prata i radio utan det är att lyssna på människor för det är då man får veta allt det där som man har nytta av för att göra den bra journalistiken. Och det var inte svårt för jag var så nyfiken, ville ju veta allt så att det verkligen bara var att ta till sig och folk är så otroligt vänliga och generösa när man verkligen vill veta någonting de kan. De ställer upp när som helst och berättar vad som helst, men man måste vara intresserad för annars är det inget kul för dem och det förstår man. Så det har varit bakgrunden, att hela tiden höra. Vad har människor att säga? Låta dem säga det i vissa fall och framför allt använda kunskapen till att göra det pedagogiskt.

Sofia Lindgren: Om vi backar lite där bara, jag tänker på det här med datorer överlag.

Tom Engström: Ja.

Sofia Lindgren: När var det första gången som du kom i kontakt med en dator?

Tom Engström: Det var faktiskt så att jag jobbade mot IBM, gjorde program om IBM:s stordatorer.

Sofia Lindgren: För Sesam?

Tom Engström: Ja, för Sesam, av olika skäl som jag inte alls längre minns varför. Och så började det komma något som hette minidatorer som Digital Equipment var väldigt stora då, och dem kunde man sätta på ett större kontor så man slapp ha ledning ända till IBM och ha allting den vägen. För det var annars drömmen för IBM att alla företag skulle vara anslutna på telefonledning till IBM och där skedde jobbet och sedan distribuerade man ut det till dumma terminaler. Nu kom det då en idé om att man skulle ha en intelligent dator i kontorshörnet och sedan har man dumma terminaler bara på det kontoret. Och det var inte bra för IBM, de tappade ju kunder då, så där blev det en slitning emellan. Men Digital Equipment tänkte på samma sätt som IBM fast i mindre skala och då fick IBM tydligen impulsen från Bill Gates eller någon annan som försökte sälja saker till dem, de insåg att man kunde göra det ännu mer lokalt. Men då måste man distribuera små maskiner och så började tanken på persondator födas och den kommer då i Amerika, med Steve Jobs och en massa människor och då kom den första persondatorn som IBM hade. Det var ju den tror jag som jag första gången fick lägga händerna på, det var en dator med en skärm. Men jag använde den inte, jag bara såg den i verksamhet. Sedan blev jag själv användare till något som hette, vad hette den nu då ... PET tror jag, P-E-T. Det blev sedan VIC 64, en liten lekdator kan man säga för vanligt folk och den jobbade jag ett tag med, lärde mig att programmera BASIC och lite sådant där på den.

Sofia Lindgren: Det var inte PDP?

Tom Engström: Det var PET. Jag, kommer inte ihåg vad det står för men det var en dator som hade en sådan här bandspelare som minnesenhet och så hade den inbyggt minne på 32 kilobyte. Kan du tänka dig vilken skillnad, idag är det 32 gigabyte direkt. I alla fall, den jobbade jag med, och sedan kom det som ligger utanför den här tiden, nämligen Apple. 1984 hade jag i princip lämnat radion men när jag såg Apple-datorn så skratade jag först, en liten svans på datorn. Sedan insåg jag vilka möjligheter den datorn hade för vanliga människor så gick jag över till den och sedan har jag använt den. Jag har i och för sig PC också, men jag har använt Apple mest.

Sofia Lindgren: Men när du gjorde reportage då på Sesam och så där, då måste du ha kommit i kontakt med stordatorer av något slag?

Tom Engström: Ja, oh ja. Jag var i datorhallarna och tittade och jag fick lära mig mycket om BESK, det var ju fortfarande realitet då, fortfarande var ju en del av datorerna elektronrörsbestyckade så att det var ju varmt och gott i hallarna och folk i vita kläder som bytte stora band och så där. Det var på sätt och vis en spännande tid men det var ju en värld för sig.

Sofia Lindgren: Var du någonting då vid Uppsala Datacentral?

Tom Engström: Jadå, oh ja.

Sofia Lindgren: Men tanke på, att redaktionen väl låg i ...

Tom Engström: Ja, inte så mycket för redaktionen, det var nog mera att jag var intresserad, och sedan råkade jag känna Werner Schneider ganska bra framöver.

Sofia Lindgren: Jaha, hur kom ni i kontakt med varandra?

Tom Engström: Något reportage jag gjorde och sedan blev det ännu mera i och med att han var en sådan här Macintoshanhängare så sedan kom jag att träffa honom väldigt mycket eftersom han var med och byggde upp första, Macklubben och sådant i Uppsala. Men det ligger också utanför vår tidsperiod [syftar på tidsavgränsningen för intervjun].

Sofia Lindgren: När du förberedde sådana här reportage under början av 70-talet om datorer just, vad var det för källor och så som du använde? Var det några särskilda tidskrifter eller någonting som du vände dig till eller var det särskilda personer som du hade som återkommande referenser för uppbyggnaden av olika program?

Tom Engström: Min tid på det här området har nog varit väldigt mycket personer, för det fanns inte så hemskt mycket skrivet om det som var läsbart i alla fall. Det kom en tidning sedan som hette *Mikrodatorn* och då var jag och tittade på den. *Ny Teknik* fanns det också en tidning som hette som var relativt tidigt ute med sådant här. Sedan hade du de engelska tidningarna, *New Scientist*, *Scientific American* och några till som jag inte längre minns namnet på. Det tillhör också det som vi hade på biblioteket som jag läste och som jag då tog upp, du vet på den tiden kunde man inte gå ut på nätet och hämta någonting utan man var tvungen att hämta tidningarna och helst ha dem i sitt redaktionsbibliotek. Därför var det ofta mycket enklare att ringa forskarna och höra efter, ”hur ser det ut på området?” Och ofta ringa två eller tre för att forskare är inte så fria människor som man tror utan de har ju sina intressen så att man behövde ringa ett par tre stycken för att se vilken balanserad bild man kunde få av frågan, annars blir det lätt att man blir lite megafon åt någon bara.

Sofia Lindgren: Vilka personer var det specifikt som du hade kontakt med?

Tom Engström: Jag har glömt namnen nu, det har gått för lång tid.

Sofia Lindgren: Kommer du ihåg de institutioner du ringde kanske?

Tom Engström: Ja, det var KTH i stor utsträckning, där fanns folk som kunde det här. Det var Uppsala Universitet i viss utsträckning, fanns också folk på ADB-sidan. Sedan var det andra universitet och vi ska inte glömma alla de resor jag gjorde, för på den tiden hade radion lite pengar så man kunde göra resor för att göra bra jobb, så jag sökte ...

Sofia Lindgren: Vad var det för typ av ...

Tom Engström: IBM:s laboratorium i Schweiz, i USA, i England.

Sofia Lindgren: Fick du söka medel för att göra specifika resor med bakgrunden till specifika reportage eller var det så att du kunde åka på inspirationsresa så att säga?

Tom Engström: Nej, det fick man aldrig göra, det var semester och det kunde inte radion betala för. Det skapade fel, det var ju licensbetalarnas pengar.

Sofia Lindgren: Utan du lade fram en programplan så att säga?

Tom Engström: Man lägger upp en plan, det här vill jag täcka, jag vill ha en programserie som heter så och så här och den skall omfatta tre, sex eller nio program och bestå av intervjuer, bearbetningar och exempel ungefär, så här skall programmet se ut. Men sedan

vet alla som har jobbat med det här att man kan ju inte sitta och planera nio program och veta exakt hur de skall se ut, utan det blir det här spannet och sedan så delar man upp det på något vettigt sätt och utifrån det så gjordes en bedömning. Så sade man: ”Okej redaktionen har pengar kvar, använd dem. Redaktionen har inga pengar kvar, tillför centrala medel.” Och så tillförde man det i bästa fall, eller också fick man nobben.

Sofia Lindgren: Var det lätt att få bidrag för att åka iväg?

Tom Engström: Det beror på när man sökte dem. På den tiden på slutet på budgetåret så måste man använda pengarna annars åkte de tillbaka till centrala potten. Då gick det att få igenom vilken resa som helst för det var mycket bättre att ha använt pengarna än att ha lämnat tillbaka dem för annars ansåg man på centralt håll att ”kan ni göra av med 750 000 så skall ni inte ha mer än 700 000 nästa år.” Men gjorde man av med 750 000, gick man jämnt upp sade han ”jättebra, sköter er fint där, då får ni 750 000 nästa år också, eller kanske till och med 800 000 för att tiden har ändrats.” Jag hade alltid programförslag liggandes som jag kunde ta till så när det började bli bråttom, då kunde jag samla ihop dem och säga ”jag har tre förslag här”, ”ja men vad bra, får se vad det är för någonting.” Men det måste vara bra, det var alltså inte så att man kunde med vilket skit som helst få pengar utan.

Sofia Lindgren: Just då runt den här tiden med, vad jag antar är Sesam och Vetandets värld främst som du pratar om här, var det några speciella personer som du ofta gjorde de här teknikreportagen med som just var inriktade på datorer?

Tom Engström: Ja, det blev till det här programmet sedan så gjorde jag ju ganska mycket kringprogram med Lars Kristiansson, för att det var en stjärna på att se framåt.

Sofia Lindgren: Hur kom du i kontakt med honom?

Tom Engström: Jag tror att jag träffade honom helt enkelt vid ett besök i Göteborg, och jag fann då genast, ah, här är en människa som kan, inte en lätt person, men han kan och han vet och han vill. Och han fick nog samma uppfattning om att här är en person som vill kunna, kanske inte kan så mycket, men som vill kunna och kan lyssna. Jag menar att 90 procent av samvaron med Lars Kristiansson det var att lyssna, det fanns inte en chans att komma in nämligen. Och tio procent kunde man uttrycka någon åsikt då och då. Och då kunde han i regel rätta till den också på de där 90 procenten han hade. [skratt] Men vi hade någon slags respekt för varandra, mycket god respekt. Han tillhör för övrigt den enda person i världen som har tilltalat mig efter sin död. Jag hade nämligen gjort program och han var väldigt sjuk. Så vi gjorde ett program för att vi skulle hinna göra det innan han dog och jag ställde frågan till honom: ”Hur känns det att veta att du skall dö kanske om fjorton dagar?” Han svarade snällt på det och sedan åkte jag på semester och när jag kom tillbaka lyssnade jag av min telefonsvarare och då hörde jag en kraxig Lars Kristiansson som säger: ”Hej Tom, jag har inte långt kvar, men vill säga att jag är väldigt nöjd med programmet vi gjorde, det kändes väldigt skönt. Du skall ha hemskt mycket tack för det och då visade det sig att han hade dött fjorton dagar tidigare, så det var en sån här närmast, mystisk upplevelse att höra hans sista röst och det var ju ett väldigt fint budskap. För det var en god vän så att det blev en sorgestund samtidigt som det blev en glädjestund. Men i alla fall, så mycket fann vi varandra att han gav mig mycket inspiration och det var inte så att han var med i varenda program för det hade blivit alldeles för tjatigt, men han kunde ringa upp så här ”du, det där som du pratade sist, det var inte riktigt rätt.” ”Nehej, vad var det som var fel nu då?”, ”ja, du, det är så här egentligen ...” ”Jaha”, han hade rätt i regel när hade sade någonting. ”Men, jag har en idé” sade han, ”du

kan prata med den” och så kanske jag fick namnet och då var det adekvata människor. Det var liksom inga som bara pratade smörja utan det var sådana som kunde någonting på det området. Det var alltid värt att ta upp den kontakten, ofta ledde det till ett inslag. Det var inte så att jag gjorde hela program, Sesam byggde på att man gjorde kanske inslag på sex, åtta minuter och tre eller fyra inslag i varje program.

Sofia Lindgren: Men Lars Kristiansson var rätt så aktiv i att komma med nya program-idéer också?

Tom Engström: Oh ja. Dessutom var han och jag aktiv på alla Stockholms krogar, inte minst Viktoria. Han hann mycket i sitt liv, det korta liv han hade, han dog ju ganska tidigt. Det var en sådan inspiration. Sedan kom jag att känna Eric Dyring som ju var chef för *Forskning och framsteg* och han blev också en mycket stor inspiratör, han och jag startade sedan en förening som finns än idag, som heter Sveriges vetenskapsjournalisters förening. Vi tyckte att vi borde försöka samla ihop oss få som håller på med det här och se till att vi kanske får del av stipendier och sådant där. Det finns ju ändå fonder att söka ur men ofta behövs det en förening i botten, så vi skapade en. Vi gjorde det i Spanien när vi var där en gång, vi skrev upp riktlinjerna och startade föreningen och fick ganska stort genomslag och jag tror att han [Eric Dyring] fortsatte och orka med det där väldigt länge. Jag var lite tröttare på att hålla på med det så att jag gick bara som vanlig medlem men han var kvar i styrelsen väldigt länge.

Sofia Lindgren: Bar det frukt, blev det så att man kunde ta del av stipendier?

Tom Engström: Ja, det blev mycket resor och sådant för medlemmarna som de inte hade fått annars och jag tror att det var en hel del program eller artiklar och sådant som därför kom. Det blev en inspiration, inte minst med Eric's hjälp. Och Eric blev ju också en inspirationskälla hos mig så till vida att vi reste gemensamt både till Amerika, Tyskland och Spanien, och kanske något land till.

Sofia Lindgren: Hur fick ni kontakt med de olika personerna och så på plats?

Tom Engström: Han hade enormt mycket kontakter, förutom att han var journalist så var han ju också etablerad forskare och inte minst skrev han boken *Nolla etta bild*, som var en mycket framsynt skrift, till det som idag är den här digitalkameran och bandspelaren här [syftar på inspelningsutrustningen vid intervjun], vi kommer inte ha fotopapper kvar egentligen i någon större utsträckning utan vi kommer ha allting digitalt om 20 år, och han fick rätt. Fast tidigare. Han hade väldigt mycket kontakter både i forskarvärlden och i journalistvärlden världen över och hade dessutom skrivit böcker och han jobbade delvis med utställningar och kände Pontus Hultén väldigt väl som var chef för Moderna museet och sedermera blev chef för vad heter det ... Centre Pompidou i Paris. Han hade sådana kontakter, enorm...

Sofia Lindgren: Låter som att det var en bredd i kontaktnätet.

Tom Engström: Väldig bredd, det är nog en av de bredaste vetenskapsjournalister vi har haft tror jag. Att han sedan råkade gå in och bli museidirektör och sådant, det var väl också mera en lapsus i arbetet, det skall inte vi hålla på med. Det är för mycket, det är för smått på museum. Men det var en viktig tid också museerna hade en roll. Och Eriks och även min uppfattning när det gällde datasidan och miljösidan var att museerna skulle kunna ha en mycket större roll än de har, de ser det inte bara, nu börjar det synas.

Sofia Lindgren: Jag tänkte att vi skulle komma tillbaka lite till det sedan när vi pratar om ”Hej dator”-utställningen också. Är det några andra personer och kollegor du kommer att tänka på som du har haft samarbeten med?

Tom Engström: Ja, det är det. Jag hade kontakter på kärnkraftindustrisidan genom min företrädare Bo Kumlin, som faktiskt började jobba inom kärnkraftsidan som informatör. Han hade varit på Ekot före mig som teknikvetenskaplig reporter, honom hade jag många samtal med. Han hade också ett väl utvecklat kontaktnät och som ung journalist så har man inte hunnit utveckla så mycket själv så man är beroende av att få de äldres möjligheter, alltså få deras namn och kunskap så man kan använda dem.

Sofia Lindgren: Ärva kontakterna också.

Tom Engström: Ärva så att säga. Och de goda äldre medarbetarna delade ju ofta med sig för de insåg att de hann i alla fall inte använda dem mer än de redan gjorde så varför inte dela med sig och få en större bredd och det att arbetet kommer till nytta. Det var åtminstone så förr, idag kanske man måste vara så duktig och hela tiden synas på ett sådant sätt så man inte har råd att dela med sig, jag vet inte. Då gjorde vi i alla fall så att vi delade gärna med oss, däremot inte alltid av tipsen för att jag vill ju gärna vara först med mitt program. Men han var väl en sådan person, sedan fanns det ju några till. Hans Rehnvall var det en person som jag träffade då och som jobbade i tidningsdelen, han var också tidigt ute på datasidan tror jag.

Sofia Lindgren: I vilka tidningar var det som han var aktiv?

Tom Engström: Kommer inte ihåg vilken tidning det var, det kan ha varit *Mikrodatorn* eller *Ny Teknik* eller någon sådan där. Sådant där har jag aldrig orkat lägga på minnet riktigt, för det spelade ingen roll vad det var, det var ju människorna som betydde något.

Sofia Lindgren: En annan sak jag tänkte på här när du berättar om hur du vände dig till olika forskare och så för att få information om saker, hur skulle du säga att du resonerade kring industrin och forskarsidan när det kom till datorer? Vände du dig lika mycket till industrin för att få svar på olika frågor som du vände dig kanske till forskarvärlden eller tvärtom?

Tom Engström: Nej, man kan inte ställa frågan riktigt så eller det kan du göra men jag kan inte svara på den på det sättet. Får jag bara säga emellan innan jag glömmer, Sigvard Strand på Tekniska museet var en otroligt givande kontakt då som jag hade väldigt mycket glädje av också, för han hade också förmågan att se teknikhistoriskt och lyfta fram det som hade hänt som ledde fram till där vi stod idag så att det var också en kontakt som jag tycker måste finnas med i sammanhanget. För att återvända till din fråga så är det två svar. Om jag vill veta hur produkten ser ut och vad den kan och vad den gör, då är det företaget. Om jag vill veta trender, möjligheter och eventuella faror och sådant då är det forskningsvärlden och concerned people, alltså bekymrade människor, bekymrade grupper. Miljögrupper och liknande. Ofta ser de mycket längre på den sidan än vad företagen vill och vad forskarna ibland har förmåga till, för forskarna är inte så fria som de tror eller som man tror. Därför var det tre svar på det så att säga, och alla tre var på något sätt viktiga för att få den bredden som jag tyckte då och som jag fortfarande tycker skall finnas i radio, att vi skall inte bara presentera det finaste och vara glada åt det, vi skall också tala om vad som kan hända och så vidare.

Sofia Lindgren: Finansieringen utav programmen, vetenskapsredaktionerna och så, du

har ju pratat lite om att ni kunde söka stipendier och ...

Tom Engström: Nej, inte stipendier, vi sökte anslag från ...

Sofia Lindgren: Anslag, förlåt, till resor. Hur upplevde du att finansieringen såg ut utav sådana här vetenskapliga program och teknikprogram jämfört med andra program i radion, kändes det som att ni behandlades precis som alla andra redaktioner eller skulle du kunna säga att du ser någonting annat i det?

Tom Engström: Om jag säger så här, den vetenskapliga delen i radio utbudet var ungefär tio procent, pengarna var också tio procent, man kan säga att det nog var rättvist. Vi önskade naturligtvis att det skulle finnas ännu mera och att vi skulle få mera tid men vi insåg också att då måste vi ha mer människor som skall hinna göra det eller köpa mera frilansmaterial och sådant, och det fanns inte så många frilansare som sysslade med det här så att det var ingen direkt väg framåt.

Sofia Lindgren: Man var fast anställd om man ...

Tom Engström: Ja, man hade sin anställning eller också var man inte där. Numera är det tvärtom, nu är det nästan bara frilansare och inga fast anställda nu istället, så tiderna förändras. Men jag tycker inte att vi levde sämre än samhällsredaktionen eller så utan vi fick göra resor, och det fanns ju pengar på den tiden. Radio fick ju anslag som sedan på slutet av min tid på radion, ledde till ibland idiotiska besparingar, man skulle spara några miljoner här och några miljoner där och så vidare. Det blev alltid sår av detta för att en del var smarta och sparade sparandet sedan kom det plötsligt pengar och då hade de andra gnetat till ingen nytta för då fanns det ju pengar och så höll vi på några år sådär med en massa utredningar som tog kraft ur människorna. På den tiden jag var där så var det så lyckligt att då gjorde man det man skulle och så höll man inte på och joxa så mycket.

Sofia Lindgren: Under din verksamma tid då, 70-, 80-tal om man skall säga med de här typerna av reportage, hur upplever du att rapporteringen har förändrat sig?

Tom Engström: Under den tidsperioden?

Sofia Lindgren: Ja, precis.

Tom Engström: Den blev mer intensiv, framför allt på miljöområdet.

Sofia Lindgren: Men just gällande datorer i sådana fall.

Tom Engström: Från mitten av 70-talet så ökade också antalet program om datorer och det skedde, så vitt jag kommer ihåg, både på radio- och tv-sidan, dock senare på tv-sidan än på radiosidan. På tv-sidan kom datorer i form av Tekniskt magasin med Erik Bergsten som höll upp en dator eller en datorskärm, ropade halleluja i stort sett – lite orättvist. Men det programmet byggde ofta på att visa hur kul det var med teknik. Den här bekymmerfrågan, den frågan tror jag vi kan säga att vi var tidigare med på radion, vi försökte se vad det innebar för integriteten med möjlighet att lagra hur mycket uppgifter som helst och personnumret är ju fantastiskt bra att få reda på allt möjligt om människor och så vidare. Kerstin Anér till exempel. Det tror jag gick från mitten på 70-talet fram över ända tills jag slutade så var det nog en kurva som lutade sakta uppåt hela tiden.

Sofia Lindgren: Kunde du se någon förändring i själva, liksom reportagen om det blev mer eller mindre kritiskt om man skall ta integritetsdebatten till exempel?

Tom Engström: Den blev väl mer diskuterad av flera. Alltså, vårt arbete om man får vara så självcenterad, ledde väl fram till att fler fick upp ögonen för att det här var också någonting att diskutera, den blev mer politiserad och därmed också mera använd av både tidningar och etermedia. Och det var därför tv vaknade till, för att det var någonting att göra program på. Och det var väldigt bra i tv, det var ju väldigt magnifikt att se datalaboratorium och dataskärmar och sådant. Det var värre på radion, då måste man beskriva allting.

Sofia Lindgren: Jag har varit inne lite på den här frågan förut, med den här internationella aspekten, till exempel hur kom ni i kontakt med internationella aktörer och så i era reportage. Hur såg det ut på journalistsidan så att säga, med utländsk media, tog man inspiration av vad man gjorde för slags reportage i utländsk media om datorer? Lånade man idéer av varandra? Frågade utländsk media er om olika reportage ni hade gjort till exempel och tvärtom?

Tom Engström: Alltså, jag tror inte att jag har blivit tillfrågad men en utlandskontakt ledde å andra sidan till en bok. Men i alla fall, blivit tillfrågad om så mycket från några utländska medier, där tror jag vi har varit alldeles för små och dessutom ett främmande språk. Nej, det tror jag inte. Det här var en dansk som jag träffade helt enkelt och vi blev intresserad av samma sak. Däremot har vi alltid läst vad utländska medier har skrivit och i viss mån tittat och lyssnat men det var inte så mycket. Jag kommer inte ihåg att jag lyssnade på några utländska radioprogram som handlar om datateknik egentligen, däremot läste jag en hel del om datorer i *New Scientist*, för det kom ju mer och mer om det. Och det ingick i uppdraget att hålla sig ajour så det var inget konstigt.

Sofia Lindgren: Omvärldsbevakning.

Tom Engström: Ja.

Sofia Lindgren: Då skulle du inte våga dig på att göra någon slags jämförelse med hur du har upplevt rapportering i utländska medier på det här vardagsnära sättet jämfört med Sverige?

Tom Engström: Nej, det kan jag inte.

Sofia Lindgren: Nej.

Tom Engström: Jag kan bara säga att jag tror att man på samhällssidan, studerade mycket mer och hade mycket mera att studera, det var alltså ett mycket större område. För du vet vetenskapsjournalistiken var kanske högt räknat 20 procent. Jag tror tio procent det är ungefär vad det var, det andra var politisk och annan journalistik.

Sofia Lindgren: Vilken typ av publik tror du att ni hade på radion, med de här reportagen?

Tom Engström: Ja, på de reaktioner vi fick verkade det vara en ganska kvalificerad publik, det vill säga forskare lyssnade på andra forskare som hördes i våra program. För sade vi någonting som var fel eller kontroversiellt så blev vi ofta uppringda av forskare som hade synpunkter på det vi hade sagt så det blev ju ofta en möjlighet till själv rättning

eller självutbildning att se: ”jaha, den aspekten hade jag faktiskt inte tänkt på” eller ”det har vi redan tänkt på men vi har gjort den här bedömningen med hänsyn till vad de säger i den och den gruppen”, och så vidare, ”jaha, okej”. Vi hade säkert vår vanliga radiopublik också som ständigt har varit lite äldre. Vetandets värld som det sedan blev eller Sesam fångade inte stora ungdomsgrupper, det inbillar jag mig inte ett ögonblick.

Sofia Lindgren: Ni hade inte, några idéer om att, förändra målgruppen eller någonting med de här reportagen eller att ni skulle nå ut till en bredare publik eller så?

Tom Engström: Nej, eftersom vi hela tiden ville ha en bred publik så gjorde vi alltid programmen utifrån det perspektivet, det här skall kunna förstås av vem som helst, ibland kallar vi henne för mor Anna ibland för fader Allan eller något sådant där. Därför att det är viktigt när man gör radio att man inte gör radio för dem som redan kan, det är ganska ointressant. Då kan man skicka brev till dem istället, eller idag kan man skicka e-post. Våra program skulle kunna intressera och avlyssnas av en stor grupp människor utan speciella förkunskaper.

Sofia Lindgren: Vilka reaktioner fick ni på ert arbete, du har berättat om de här forskarna som ringde upp och kunde, ja, vara engagerade i det ni hade sänt. Var det några andra reaktioner så här som du kommer ihåg? Var det några specifika program kanske som ...

Tom Engström: Ja, vi fick lite reaktioner men inte alltid vad vi kanske hade väntat oss. Jag vet att när vi gjorde kärnkraftprogrammen, alltså vi gjorde många program om kärnkraften inför omröstningen, och då fick vi reaktioner från människor som sade att: ”vi är väldigt störda över att ni inte lämnar några svar någon gång”. Och det tyckte vi var väldigt bra kritik för att det var precis det vi hade velat, vi kan inte ge några svar. Vi kan öppna för att se det här på så många sätt som möjligt, så det skrev vi tillbaka till dem att vi vill inte ge svar för det kan vi inte, det är ingen som kan ge svar. Men vi vill ge dig möjlighet att tänka så här och så här. Och du har uppenbarligen börjat göra det och det är vi väldigt glada för, för det var vår målsättning. Och då fick vi ofta tackbrev tillbaka men i regel fick vi ingenting utan det gick ut i sanden bara.

Sofia Lindgren: Minns du något specifikt kring några datareportage som ni hade gjort, vad ni fick för respons på det?

Tom Engström: Nej, jag vet att folk ringde och tyckte att det var väldigt intressant i vissa fall, men vad de sade ... på något sätt hinner man inte hålla på och bespegla sig, man jobbar vidare med nästa. När folk påpekar att ”du sade något fel”, det tar jag till mig för det är onödigt att säga samma fel två gånger, men om någon säger att det är bra, sade jag tack. Jag visste ungefär vad jag har gjort så att jag behövde inte ha det där bra för att leva vidare, men jag tycker det är roligt att få det. Men det åker också bort sedan för det finns så mycket annat som är viktigt att fortsätta tänka på så jag har inga bra svar.

Sofia Lindgren: Minns du några reportage om datorer som, du kanske hade förväntat dig skulle ha stor genomslagskraft men som det kanske inte blev som du hade tänkt dig att folk reagerade på?

Tom Engström: Nej, alltså får man inga reaktioner så utgår man från att det väl var tillräckligt bra, så att det har jag inte gjort. Det enda som hände vid något tillfälle det var när jag var lite djärv, för att jag skulle göra ett program om hur viktigt det är hur man kan påverkas sublimt. Man kan få en känsla i ett program och för att visa då vad som kunde hända så la jag musik under hela programmet så att jag gjorde programmet lika långt som

i en av Mozarts satser, jag kommer inte ihåg vilken nu, men det låg i bakgrunden hela tiden, från första tonen sedan kom intervjuer och sådant. Jag hade lagt intervjuerna så att den stämning som fanns i musiken fanns också i den intervjun så att det fanns, en följsamhet och en del hörde det och tyckte det var roligt så då fick jag positiv respons, andra var bara störda över att man inte hörde vad folk sade för det låg någon eländig musik hela tiden och förstörde. ”Jag trodde jag hade fått in två program men det gick inte att få bort det” [skratt]. Jag fick ganska mycket intern kritik på det, ”man får inte göra så där”, men det fanns också även de internt som sade att det var jävligt häftigt och ett otroligt arbete. Du kan ju tänka dig att försöka få de intervjuer som man har fått att hitta känsloläget på dem och lägga dem i andantesatsen och sedan låta ett parti komma in och ta hand om det mera upprörda, att få det att stämma, du vet. Det tog mig enorm tid att göra det där programmet.

Sofia Lindgren: Kan du komma ihåg några reportageidéer och så som du har haft på ämnet datorer som du började arbeta med men som kanske inte blev av överhuvudtaget eller som kanske tog en form som du absolut inte hade tänkt dig från början? Att du under arbetets gång förstod att ...

Tom Engström: Ja, jag tror så här att, Kristiansson gav mig en idé om det här med ljudet, möjligheten att arbeta med ljud som skulle komma att förändras av mikrodatorena, men på den tiden hade man ju inte uppfunnit CD:n än så att ingen visste riktigt vad som skulle hända med de här så kallad samplade, ljuden som det numera heter. Och det där höll ju IBM på att göra i ett av sina forskningslaboratorier i Schweiz så jag var där nere ganska tidigt och då såg jag att de nämligen hade lyckats överföra ljud från det ena rummet till det andra utan att det fanns en förbindelse, utan ljudet hade omvandlats till ljusvågor som togs emot av en mottagare i det andra rummet och man hörde vad de sade i det första rummet. Det var ungefär som Bells telefon, men här var det alltså fiberoptiksidan som kom in. Och jag pratade med Lasse [Lars Kristiansson] om det och han sade: ”Ja det där är intressant. Vi har gjort forskning på Chalmers om det här, hur man hör egentligen.” Så då gjorde jag ett program där jag hade tänkt att man skulle göra någonting med datorer men det blev inte alls det utan det blev psykologi, hur hör man? Programmet gav jag ett citat ur Bibeln, ”Icke allena ljudande malmer och klingande cymbaler”, därför att han visade på de olika försök, vi hade experiment och sådant som vi framställde ljud, men inte med datorhjälp utan vi gjorde det på vanligt sätt som visade att om jag spelar på den här nivån och det är musik så hör jag allting, men om jag spelar upp ljudet med den nivån jag pratar så hör man ingenting. Därför att musiken binder ihop sig själv men pratet det är som ett virkrecept, du måste höra varje maska, annars tappar du informationen och då försvinner meningen. Det var väldigt illustrativt därför att man tappade helt bort och så fort man höjde sig till dubbla styrkan, då hörde man precis vad som sades, men inte på mitten. Medan när man höjde musiken till det dubbla blev den närmast störande. Så man måste alltså arbeta med olika nivåer för olika material och det hade jag nog inte räknat ut att det skulle bli den formen för det blev nästan ett poetiskt program.

Sofia Lindgren: Det måste ju ha varit fantastiskt att det fanns ett sådant utrymme, att kunna göra på det viset. Det låter som att det var en väldigt fri miljö?

Tom Engström: Vi rådde oss själva, vi hade förtroende. ”Ni har en redaktion som heter Vetenskapsredaktionen, ni kommer att göra det som är avsikten med den redaktionen, vi tänker inte lägga oss i hur ni gör det, vi vet att ni gör det för ni är anställda för det.” Väldigt enkelt, vi hade chef och så vidare men hon lade sig inte heller i varje program, det skulle varit fullständigt meningslöst att försöka göra det.

Sofia Lindgren: Jag tänkte vi kunde gå in på den här radioteatern, ”Ett barn för framtiden” som sändes 1978, eller var det -79?

Tom Engström: Snarare -78.¹

Sofia Lindgren: Det var det, eller hur.

Tom Engström: Jag tror det också.

Sofia Lindgren: Och det var Lars Kristiansson och Tomas Hellberg som stod bakom programmet om jag har förstått det rätt, och du arbetade med frågorna i programmet?

Tom Engström: Tomas Hellberg var väl någon slags regissör utav det.

Sofia Lindgren: Precis.

Tom Engström: Kristiansson var inspiratör och jag var exekutör kan man väl säga. Jag såg till att det blev intervjuer och sedan hade vi en på Radioteatern som jag nu inte kommer ihåg vad han heter, jag måste titta i boken i sådana fall men han dog sedermera men han var väldigt skicklig på dokumentärteater, gjorde många sådana här program och det här var ju ett av dem [Åke Blomström]. Sedan hade vi en tekniker som var duktig men som inte hade lärt sig stereo riktigt så det blev lite bisarra effekter ibland när ljudet hoppade från vänster till höger kanal, [skratt] ofta jobbade man med mono på den tiden men det här skulle vara ett framtidsprogram så här skulle man jobba i stereo. Den gubben var inte så lätt. [skratt]

Sofia Lindgren: Kan du berätta lite om bakgrunden till hur det kom sig att ni just kom fram till att göra en radioteater om datorer?

Tom Engström: Tomas Hellberg var ju skådespelare, Kristiansson var intresserade av alla galenskaper så honom spelade det ingen roll. Jag hade stor respekt för den här radioteaterkillen så jag var gärna med på det och de hade respekt för mig som intervjuare för relativt svåra saker. Och Kristiansson hade nog idén om att skapa spännvidden genom att låta en liten pojke [Samuel Trygger] ställa frågorna men ha svaren från några som pratade med en vuxen för han insåg och det gjorde ju Hellberg också, vilken kontrast det skulle bli att ett barn som ställer en fråga får ett vuxet svar, det blir ju liksom väldig skillnad mot det här vanliga dutteriet som man har med barn. Det blev en effekt på det, jag har ju inte hört programmet på 40 år snart så att jag vet inte hur det var, men jag tror att det var väldigt bra.

Sofia Lindgren: Ja, tyvärr så går det ju inte att spela in från Ljud och bildarkivet, man får inte kopiera materialet. Men hur kom det sig att ni kom fram till att just göra den här

¹ Prix Futura 1979.

radioteatern, var det någon som hade givit er det som ett förslag eller?

Tom Engström: Nej, det lades fram som ett förslag från Dokumentärteatergruppen och då sade man okej på Radioteatern och sade: ”Det låter väl bra”, sedan var det bara att göra det. Det var fria arbetsformer, alltså varje redaktion hade sin egen respekt och sitt eget ansvar.

Sofia Lindgren: Och hur såg det ut då egentligen med målgrupperna eller vad man skall säga för programmet? En radioteater om datorer, det måste ju ha varit en bredare målgrupp?

Tom Engström: Alltså det resonemanget kan inte jag hjälpa dig så mycket med för att jag brydde mig inte om att delta i det. Det hade inte jag med att göra utan det gjorde ju Radioteatern själv, men Radioteatern har alltid velat ha experimentellt skapande i sin programverksamhet, inte minst på Dokumentärämnet. Jag menar ta Susanne Björkman som har gjort en enorm mängd dokumentärer som har lyft på frågor på ett sätt som ett folkprogram aldrig skulle ha kunnat göra men där människor nästan har gråtit sig fram till kunskap. Nu var inte det avsikten med det här utan här skulle man genom den här lite bisarra formen nå fram till att det här rör dig, till och med barn ställer de här frågorna och måste få svar. Barnen är vår framtid, hjälp till och gör någonting av framtiden, det var väl temat som jag upplevde det. Jag tror säkert det var många så kallade vanliga människor som lyssnade på det här och blev intresserade för det var väldigt många intressanta frågor som kom upp, det var inte så att jag gick ut och bara ställde frågor hipp som happ utan vi hade ju gått igenom väldigt noga, vad är det ni vill ha svar på? Vilken typ av frågor? Och framför allt, hur vill ni ha frågorna ställda så att jag inte kommer med ett svar som inte går att få in i barnets fråga? Utan jag måste ju följa frågorna annars jobbar jag inte så. Jag brukar ha ett papper där det står hit vill jag komma och sedan ser jag till att jag gör det, och frågorna formas i stunden. Här måste jag ha med mig frågan, måste sluta med någonting som leder fram till ”varför skall man bygga datorer?” Eller, ”hur skall vi begränsa användningen?” Och så vidare. Det var mera styrt intervjuande jag gjorde den gången än jag annars gör.

Sofia Lindgren: Så det var annorlunda än vad du var vad vid.

Tom Engström: Det var annorlunda men mycket roligt. Och väldigt jobbigt för det var resor över hela landet för att träffa diverse människor som kunde svara på de här olika frågorna.

Sofia Lindgren: Det fanns bland annat en scen, eller hur vi skall säga det, i den här radioteatern som jag nu hörde, och det är att man tar fram året 2001, det återkommer genom hela pjäsen.

Tom Engström: Jaha, det var kanske lagom långt bort, femton år eller något sådant där.

Sofia Lindgren: Och då finns det en scen där det är, att det är 2001 som man visionerar om en pojke som sitter i ett klassrum och vad datorn kommer ha för slags roll där. Och då är det en elev som skall sätta sig vid tangentbordet för att ha historieundervisning och så tänker han tillbaka på hur hemskt det måste ha varit för 30 år sedan när man inte hade den här utbredda användningen av mikrodatorer. I samma stycke tänker eleven också på vad hans föräldrar har berättat, att förutom det här med att man inte hade mikrodatorer på samma sätt som nu, 2001, nu citerar jag här: ”Så var det ju faktiskt samma tid då som, att man på allvar trodde att kärnkraften skulle lösa jordens energiproblem. Han småler åt

tanken.”

Tom Engström: [skratt]

Sofia Lindgren: Och det är något som du har kommit tillbaka till i den här intervjun också med den här parallellen med kärnkraften. Det känns som att dels den här datafrågan och så kärnkraften, det verkar återkomma i media då som två frågor som låg väldigt nära varandra?

Tom Engström: Ja, synsättet låg väl nära varandra. Båda skapade rädslor, och det kan man säga, det var väl den gemensamma grunden, båda skapade också hopp. För det var så, ingen av oss som jobbade på radion, alltså på redaktionen för vetenskap och forskning, tror jag var övertygad kärnkraftmotståndare. Det var liksom för dumt att vara det. Däremot kunde vi vara väldigt bekymrade över hur kärnkraften kunde komma att utnyttjas och vilka risker det kunde vara, så att vi lyssnade med glädje på Tage Danielssons resonemang kring kärnkraft. ”Riskerna som inte finns men som ändå finns” och så vidare. Därför tror jag att det var många som greps mer av rädslan än av framtidshoppet, men det där har ju svängt genom årtiondena. Alltså idag är det ju väldigt få människor som är genuint rädda för vare sig det ena eller det andra man har ju vant sig vid det mesta, men det var spännande då att ta upp det.

Sofia Lindgren: För det var det som också var lite spännande med den här radioteatern, att det var en ganska mörk vision som ändå lades upp bitvis i den här radioteatern. Att den här pojken sitter och pratar interaktivt med datorn och det är ett väldigt maskinellt språk. En annan scen är det något par som pratar om att de skall på en middagsbjudning och så får de höra att det är en person som skall komma till middagsbjudningen som de inte känner till vem det är, då söker de reda på information om den här personen på datorn. I princip kan komma åt vad som helst, den här personens inkomst kan man se, dryckesvanor. Det var ganska sådana här mörka spänningar som ändå finns i den här radioteatern och det var verkligen att den berörde den här integritetsaspekten.

Tom Engström: Medge också att det var ganska framsynt.

Sofia Lindgren: Ja, absolut, på många sätt så ...

Tom Engström: Precis så det är.

Sofia Lindgren: ... verkligen, fångar mycket av problemen som finns idag, och tankarna kring det. Men det finns verkligen den här Orwellska stämningen över det.

Tom Engström: Jo.

Sofia Lindgren: Jag tyckte det var lite spännande att se, men det kändes ändå som att det fanns mer en övervikt av det här möjliga hotet än kanske de positiva aspekterna.

Tom Engström: Ja, det tror jag fanns för att Radioteatern hade ju inte alls den inställningen som vi hade. Vi hade ju ändå, kan man säga, en vetenskapspositiv grund i vårt tänk. Det hade man inte där utan där var man mera orolig för mycket och ville gärna lyfta fram det och det tycker jag var helt riktigt. Vi svarar för det positiva och de svarar för det här ifrågasättandet, men vi gjorde ju båda delarna, för vi hade ju det ansvaret tyckte vi. Särskilt Per Ragnarsson och jag höll på mycket med att verkligen fundera över vad kan det leda till, bra eller dåligt. Mer bra än dåligt eller mer dåligt än bra.

Sofia Lindgren: Och ”Datakraften i samhället”, det här projektet som Lars Kristiansson måste ha varit en utav de centrala. Känner du till hur han startade den här projektiden?

Tom Engström: Ja, alltså han var informationsteoretiker på Chalmers, och han hade ju också väldigt mycket kontakter. Han var lite av sådan här enfant terrible ibland människorna, ibland forskarna men han var ju erkänd, jag menar alla kloka människor hade förstått att det var skalle på gubben. Eller gossen, han var inte så gammal, så att han fick gehör för mycket och han lyckades få gehör i de mest underliga kretsar. Och här fick han gehör i de här kretsarna som var Styrelsen för teknisk utveckling, KTH, forskningsråd av olika slag och sådant. Det här låg i linje med vad Forskningsrådsnämnden som var ett ganska nytt organ då som hade satt igång, det skulle ägna sig åt att föra ut forskning till fler. Det var en av deras viktiga uppgifter att de skulle fördela pengar till forskningen och de skulle föra ut information om forskning på ett annat sätt. Man tyckte att de flesta medier utom radion var ganska dåliga på att föra ut forskningsresultat, man pratade bara om bekymmer hela tiden och aldrig om hur bra det var så ”Datakraften i samhället” skulle vara en sådan sak då.

Sofia Lindgren: Ja, för det blev en väldigt populär satsning eller vad man skall säga, på de områden som finansieringen faktiskt portionerades ut till.

Tom Engström: Ja, och hans idé var att det skulle vara brett, att man skulle gå till olika grupper och man skulle försöka nå människor som tidigare inte hade nåtts.

Sofia Lindgren: Vet du hur man tog kontakt med de här olika grupperna? För det är ju allt från bibliotekarier och allt möjligt liksom.

Tom Engström: Man skrev brev, jag var själv ute och pratade med människor, jag besökte alla studieförbunden till exempel och ville veta vilket intresse de kunde ha för annars var det ingen mening att satsa på den gruppen. Dramatiska institutet, Lasse Svanberg var ju en sådan person som också hade inflytande på olika sätt och som var mycket aktiv med ”Den elektroniska hästen” som var en sådan här film om vad som kunde hända i framtiden.

Sofia Lindgren: Den känner jag inte till.

Tom Engström: ”Den elektroniska hästen”, det var en film som var avsedd att distribueras i skolorna som gick ut i varenda skola nästan över hela landet tror jag, det var väl också en mycket intressant sak. Sedan vet jag att man tillskrev eller pratade med skådespelare, teatrar och sådant, man ville också veta om de var intresserade av sådant här. Biblioteken var en given sådan källa där man hade mycket kontakter, där man fick ganska stor respons, åtminstone i början. Ja det var ungefär vad jag kommer ihåg. Det var en kartläggning först, vad kan vi göra sedan när vi väl hade förstått att det fanns möjlighet att göra det. Tidningarna var inte särskilt intresserade så där insåg vi att vi nog inte hade mycket att hämta.

Sofia Lindgren: Vad tror du det berodde på?

Tom Engström: Ja, man skapar sina egna nyheter, man vill inte ta emot sådant där det nog mera sågs som en styrd information vilket det ju också var, så att det var väl därför kanske som man inte hade så stort intresse. Och ur projektets synvinkel och det tror jag att jag har skrivit någonstans i den där utvärderingen också, var det en nackdel för att det fick ju inte det genomslaget som det får när man skriver i tidningarna eller blir omskriven

i tidningar. På den tiden hade tidningarna också större genomslagskraft än vad de kanske har idag.

Sofia Lindgren: Den här utställningen då, på Tekniska museet med ”Hej dator”, var du med och liksom jobbade fram hur den utställningen skulle se ut ...

Tom Engström: Nej.

Sofia Lindgren: ... eller var det, det var Tekniska museets helt ...

Tom Engström: Ja, jag var inte alls inblandad annat än att jag följde med intresse och pratade ofta med Eric Dyring som var ansvarig för det.

Sofia Lindgren: Ja.

Tom Engström: Och delade hans bekymmer lite grand, det var ett elände att få tag i maskiner som skulle kunna hålla och ungarna skulle använda dem. Och datorer på den tiden, jag menar knappsatserna gick sönder efter ett tag när man bankar och slår på dem.

Sofia Lindgren: Det blev en stor publiktillströmning.

Tom Engström: Ja, det blev det. Sedan kan man väl diskutera om det blev som folk hade tänkt sig, de hade nog tänkt sig att de skulle få sitta mera och leka med datorerna, det var liksom föregångarna kan man säga till kommande tv-spel, eller dataspelen, men det blev inte mycket spelande för de flesta maskinerna var ju trasiga. Det andra fick man titta på så vad man såg det var apparater som stod där, ganska bra budskap. Men det var också museiformen på det, planscher att läsa och jag menar vilka ungdomar springer in på museet och börjar läsa? Det blev inte riktigt rätt.

Sofia Lindgren: Tror du att det nådde mer en äldre publik då än en yngre?

Tom Engström: Det blev nog lite äldre publik, men det var ju väldigt mycket publik.

Sofia Lindgren: Den kom ju att föras vidare den här utställningen ned till Malmö fast där blev den en helt annan form, förstod jag det som.

Tom Engström: Alltså i Malmö blev den mycket mindre och annorlunda men jag jobbade mycket med henne, Catharina Ingelman Sundberg, som hade ansvar för det i Malmö och i Malmö blev det ju också en barndel, fast inte så mycket just på datadelen utan mer på teknikdelen. Man skar alltså ur en del av museet som var avsett för barn där man kunde använda prylar och leka med prylar, sitta på prylar och så där. Det var intressant. Sedan blev det också en utställning som skulle vandra runt i landet men man kunde inte ta ”Hej dator” och föra ut för det var för mycket teknik, den hade bara gått sönder redan i transporten. Den killen som heter Anders någonting, fick tänka om där och göra en annan utställning som blev betydligt mindre och enklare i sin form men säkert hade sin betydelse.

Sofia Lindgren: Det var den som var i Riksutställningarna?

Tom Engström: Ja just det, han var på Riksutställningarna, Anders Boulonger hette han. Det blev någonting det också men det blev inte så mycket och det blev inte så mycket pengar på det som det kanske skulle ha behövt vara för att det skulle ha blivit en stor landsomfattande utställning.

Sofia Lindgren: Om du tittar på projektet så där i efterhand, från det att ni började arbeta med att söka upp olika intressegrupper som skulle kunna vara en del av det här, hur tyckte du resultatet blev? Blev det som ni hade förväntat er eller nådde ni fler grupper än vad ni hade tänkt er, eller nådde ni färre grupper?

Tom Engström: Jag tror att vi nådde nog, nästan så många grupper vi hade tänkt oss men färre människor som tog del av det. Det blev alltså inte massmedialt riktigt utan det blev nästan lite så att de som redan var nyfikna kunde få bli lite mer nyfikna men de som inte hade intresserat sig, började knappast intressera sig heller på grund av det här arbetet. Om man undantar folkbildningsdelen för där tror jag att det blev en hel del kurser i datoranvändning som inte hade kommit annars.

Sofia Lindgren: Som i de här studiecirkelarna då och så?

Tom Engström: Ja, där vissa till exempel KV, kursverksamheten i Uppsala, hade egna stora datorutbildningskursningar som var en följd av det här, de fick liksom incitamentet här, de fick en möjlighet att börja och sedan så visar det löna sig, för det handlade bara om att det måste löna sig. Tillräckligt många skall vara intresserade och det blev det i Uppsala som naturligtvis är en lite speciell stad med många studerande. ”Elektroniska hästen” får väl också anses ha gått ut ganska duktigt, det var också lyckat. ”Hej dator” måste man ändå betrakta som en ganska lyckad utställning på grund av så många människor var där, däremot inte den höjd på kvalitén som man nog hade önskat att det skulle vara, det tror jag Eric Dyring också tyckte.

Sofia Lindgren: Vad tror du det berodde på att så många faktiskt kom och såg utställningen ändå, hade den fått massmedial uppmärksamhet?

Tom Engström: Inte så mycket, men det var något nytt och det var i Stockholm och det var lite happening. Det bröt mot museets tidigare tråkiga profil, det var något annat. Nu var det, mörka tunnlar och kul, jag menar, Tekniska museet det var ångmaskiner och telefoner i telefondelarna eller Telemuseet. Nu blev det något annat, man integrerade, maskin, människa, dator på ett helt nytt sätt som inte hade gjorts tidigare så det var nog många av dem som hade lite erfarenhet i livet som gick dit för att se det. Ungdomarna gick dit för att leka och blev besvikna och gick hem. Så tror jag att det var. Vi gjorde sedan naturligtvis reportage i Vetandets värld om att utställningen fanns så lite medialt blev det ju.

Sofia Lindgren: Men i andra medier eller vad man skall säga, som kanske inte just vetenskapsredaktionerna utan mer allmänredaktionell ...

Tom Engström: Nej.

Sofia Lindgren: ... karaktär, var det liksom inte?

Tom Engström: Jag tror att *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* hade det säkert i någon utsträckning men jag tror inte alls att det var sådana här jättehause utan ”okej en ny utställning, kul. Värt att gå dit.”

Sofia Lindgren: Okej. Jag har tidigare varit i kontakt med bland annat Sven Stegfors som har arbetat på Utbildningsradion med de här datorprogrammen och sådant. Och jag frågade om ni hade haft någon kontakt så om ni hade samarbetat på något sätt och han berättade att han inte kunde dra sig till minnes att ni hade gjort det, men han mindes att

ni hade åkt på studieresa till Japan tillsammans bland annat. Och jag blev bara lite nyfiken på vad det var för slags studieresa, han trodde att det var i slutet av 70-talet eller någonting, och Olof Johansson var bland annat med som jobbade i riksdagen med datafrågor då.

Tom Engström: Ja, det kan nog stämma, det sista, men att jag skulle ha varit i Japan då stämmer inte för jag var inte i Japan förrän många decennier senare.

Sofia Lindgren: Jaha.

Tom Engström: Jag var inte med på den resan vad han än säger.

Sofia Lindgren: Okej, nej. Jag tänker bara ifall om du kunde berätta om resan, vad det var, i vems regi det var.

Tom Engström: Nej, inte alls, jag vet ingenting om den.

Sofia Lindgren: Nej, okej.

Tom Engström: Jag hade knappt varit i USA, så att det var stora resor då att jag började resa dit och sedan till Tyskland och så.

Sofia Lindgren: Det är möjligt att han kan ha dragit sig till minnes fel år också, att det kanske är längre in på 80-talet.

Tom Engström: Det kan det vara, men jag har inte rest med honom till Japan i alla fall.

Sofia Lindgren: Nej, okej, det var bara ett spår som jag var intresserad av. Men då börjar vi väl komma till något slags avslut här.

Tom Engström: Ja.

Sofia Lindgren: Är det något område så där som du skulle vilja, berätta mer om, om det är någonting du känner att vi har missat som du ändå tycker är centralt med din del i det här med rapporteringen av datorer?

Tom Engström: Nej, jag tycker vi har nog tagit ganska väl i det här spannet så att säga, sedan har det hänt mycket efter det men det tillhör ju en annan del. Jag tycker nog att vi har täckt upp det ganska väl. Jag kommer naturligtvis sedan när vi är på väg ned i trappan komma på ”ja visst ja, det där borde ...”

Sofia Lindgren: Just det.

[skratt]

Tom Engström: Sådant är nu livet.

Sofia Lindgren: Ja, just det, men det finns ju chans att tillföra någon information om du anser att det är någon aspekt som jag missat så gör vi ett addendum i slutet av intervjun där du skulle kunna ...

Tom Engström: Ja, så man kan lägga till något.

Sofia Lindgren: ... föra in som du tycker att det här är faktiskt centralt och så, men annars så ber jag att få tacka för intervjun.

Tom Engström: Ja, tack skall du ha.